

Ympäristöministeriö
Kasarminkatu 25, PL 35
00023 Valtioneuvosto

Viite: YM/5711/2007

TÄYDENNYS VASTINEESEEN JA ALAVASTINEISIIN 1-4

Täydennämme viiteasiassa 15.5.2008 sähköpostitse antamiamme Vastinetta ja Alavastineita 1-4. Käytämme tässä täydennyksessä Vastineessa esitettyjä termien määrittelyjä.

Vastineen Liitteet 1-4 ja 7-11 lähetimme Vastineen mukana (toisin kuin siinä esitimme). Liitteet 5 (Valitus Vaasan hallinto-oikeuteen Kainuun ympäristökeskuksen 4.4.2008 antamasta päätöksestä vireillepanon johdosta) ja 6 (Asiantuntijan antama YVA -lausunto) samoin kuin lisätyt Liitteet 12 ja 13 lähetämme ohessa. Liitteen 5 liitteistä olemme jättäneet pois viiteasian kannalta nähdäksemme epäolennaiset liitteet ja ne, joita vastaavat jo lähetimme Vastineen mukana.

1. Esitys täydennyslausunnon pyytämiseksi

Esitämme ympäristöministeriölle, että se täydentäisi Kainuun ympäristökeskuksen viiteasiassa antamaa lausuntoa muulta sopivalta taholta pyydettävällä lausunnolla. Mielestämme Kainuun ympäristökeskus on jäävi arvioimaan Aloitteessa esitettyä suojelutarvetta johtuen ympäristökeskuksen (ja ennenkaikkea luonnon ja asukkaiden) kokemista ilmeisistä ja mielestämme tarpeettomista takaiskuista aikaisemmin Vuosangan alueelle suunniteltujen tärkeiden suojeluhankkeiden ja -tarpeiden toteuttamisessa, kuten jäljempänä osoitetaan. Suojeluhankkeet olivat olennaisilta osin pienvesien suojeluun tähdänneitä ja osittain Lampialueelle yltyviä. Sen lisäksi katsomme Kainuun ympäristökeskuksen suoriutuneen Vuosangassa lainmukaisuuden valvonnasta riittämättömästi koskien muun muassa suojeluhankkeiden "raukeamista" ja vesilain 15a §:ssä säädettyä kieltoa.

2. Vuosangan sisältävä YVA on välttämätön

On mielestämme välttämätöntä, että Kainuun ympäristökeskus muuttaa 4.4.2008 antamansa Vuosankaa koskevan YVAn soveltamistarvapäätöksensä (YVA -päätös). YVA -päätöksessä esitetty tarkastelu on rajattu koskemaan vain "Vuosangan laajennushanketta", eli YVAn tarkoituksen vastaisesti yhteen hankekokonaisuuteen kuuluvan osakokonaisuuden yhtä ajallisesti, paikallisesti ja toiminnallisesti rajallista osaa. Vuosangan "osa-YVA" tulee tehdä kaikki kumulatiiviset ja synergiset vaikutukset selvittäen. Sen tulee sisältyä YVAan, jossa selvitetään Kainuun 1. vaihemaakuntakaavan OAS:ssa määritetyn asiakokonaisuuden kaikkien ratkaisuvaihtoehtojen aiheuttamat vaikutukset.

Jäljempänä käsiteltävät erittäin huomattavat ympäristövaikutukset ovat tähän mennessä kumuloituneiden Vuosangan kokonaisympäristövaikutusten merkittävä osa. Siinäkin tapauksessa, että ne ja kaikki muut Vuosangan ja lisäksi myös muiden saman hankekokonaisuuden osahankkeiden ympäristövaikutukset voitaisiin jättää selvitettäväksi maakuntakaavoituksessa, tehtäväksi tulisi väistämättä YVAN laajuinen arviointi YVAa edellyttävän laajuisesta hankkeesta.

YVA -päätöksessä esitetyssä ratkaisussa on "asetettu" "velvoite" tarkastella maakuntakaavoituksen yhteydessä Vuosangan "*ympäristövaikutuksia*". Sanamuoto näyttäisi viittaavan suppeamman vaikutusten tarkastelun riittävyteen kuin MRL:ssa, YVAL:sta puhumattakaan, on tarkoitettu:

YVA -päätös 4.4.2008: "Vahvistettavana oleva Kainuun maakuntakaava ja vireillä oleva puolustusvoimien ampuma- ja harjoitusalueita sekä niiden melualueita koskeva vaihemaakuntakaava ovat maankäyttö- ja rakennuslain mukaisia kaavamuotoja, joiden laadinnassa on tarkasteltava myös **ympäristövaikutuksia** ja tehtävä asiaa koskevia selvityksiä."

MRL 9 §: Kaavaa laadittaessa on **tarpeellisessa määrin** selvitettävä suunnitelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen **ympäristövaikutukset**, mukaan lukien yhdyskuntataloudelliset, sosiaaliset, kulttuuriset ja muut vaikutukset. Selvitykset on tehtävä koko siltä alueelta, jolla kaavalla voidaan arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

YVAL 2 §: Tässä laissa tarkoitetaan ... *ympäristövaikutusten arviointimenettelyllä* 2 luvun mukaista menettelyä, jossa **selvitetään ja arvioidaan tiettyjen hankkeiden ympäristövaikutukset**

MRL:ssa säädettyssä selvitysveloitteessa ei selvästikään ole edellytetty kumulatiivisten ympäristövaikutusten selvittämistä, minkä on oltava Vuosangan osalta arvioinnin A ja O.

YVA:ssa tai sen yhteydessä tulee selvittää myös Aloitteessa esitettyyn Vuosangan luonnonsuojelualueen perustamiseen liittyvät avoimet kysymykset.

3. Lisäselvitystä Vastineeseen ja Alavastineisiin 2-4

3.1 Vuosangan pienvesi-inventointi 1994¹

Esitimme Alavastineessa 2 (Metsähallituksen lausuntoon) seuraavaa:

"Lausunnossa on todettu, että vuosina 1989-1994 suoritettiin inventointi, jonka tuloksena löytyi arvokkaita pienvesiä myös nyt lausunnonalaiselta Vuosangan alueelta. Varsinaiset luonnonsuojelualueet on todettu jätetyn pienvesistä muodostamatta 1990-luvun lopulla käyttöön otetun uudenlaisen ympäristönsuojeluohjeistuksen ansiosta. Pidämme sangen todennäköisenä, että ratkaisun lopputulokseen vaikuttivat Lausunnossa mainitsemattomat syyt, eli 1990-luvun lopulla suunnitellut ja 25.1.2000 allekirjoitetulla vuokrasopimuksella toteutetut Vuosangan ja sen maali alueen laajennushankkeet."

Mainittua inventointia varten "*koottiin syksyllä [1988] maakunnallinen työryhmä*". Kainuun vesi- ja ympäristöpiiristä siihen kuuluivat ylitarkastaja Sirkka-Liisa Markkanen, biologi Jouko Saastamoinen ja insinööri Esko Seppänen. Ylitarkastaja Jouko Saastamoinen on toinen Kainuun ympäristökeskuksen viiteasiassa antaman lausunnon allekirjoittajista ja

¹ Kainuun luonnonsuojelullisesti arvokkaat pienvedet, Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja, Nro 531, joulukuu 1994

luonnonsuojelujohtaja Sirkka-Liisa Markkasen voidaan asemansa huomioon ottaen otaksua osallistuneen sen valmisteluun. Biologian opiskelija Raimo Rajamäki ja Jouko Saastamoinen olivat inventointijulkaisun laatijat, Saastamoinen oletettavasti esimiesasemassa. Inventointijulkaisun osassa I on todettu vuonna 1993 inventoidusta kohteesta numero 67 (Kivijärvi ja Sutisenjärvi) muun muassa seuraavaa:

"Luonnontilaisena säilymiseen on luultavasti vaikuttanut se, että Kuhmon puolinen osa alueesta (mm. Sutisenjärvi) on puolustusvoimien hallinnassa."

"Rantametsissä on paljon jäkälää, joten seutu on tärkeää metsäpeuran talvilaidunalueita."

"Järvi-, lampi- ja jokiketju on harvinaisen iso rannoiltaan melko luonnontilaisena säilynyt kokonaisuus. Kauempana ympäristössä on laajoja hakkuuaukeita, joten hakkuilta säästyneen alueen suojeleminen olisi erityisen tärkeää eläimistön, varsinkin metsäpeuran ja tammukan sekä kasviston kannalta."

Saattaa olla, että mainittu alue, Lampialue mukaanlukien, on jäänyt tähän päivään saakka ojitamatta ja äestämättä siksi, että se on ollut puolustusvoimien hallinnassa. Myös saattaa olla mahdollista, ettei niin ole. Syy ei ole mielestämme tärkeä, mutta seuraus on sitäkin merkittävämpi. Vuosangassa on säästynyt ojitamiselta ja äestämiseltä noin 5000 hehtaarin laajuinen yhtenäinen alue, jonka keskiosa on mahdollisesti Euroopan [Unionin] lampirikkain kohde. Alueen luonto- ja ympäristöarvojen tuhoamista ja pilaamista ei puolustusvoimien hallinta ole valitettavasti estänyt eikä ilmeisesti juuri rajoittanutkaan. Nähtävästi on käynyt päinvastoin.

Ylä-vieksiläiset tietävät tammukoiden viihtyneen Lauttajoessa. Inventointijulkaisussa on mainittu Sutisenjärvi-Kivijärvi-Huotra jokiketju tammukkavetenä. Kyseessä on tammukan suosima laaja pienvesisysteemi.

Inventointiraportin osassa II on todettu vuonna 1994 inventoidusta kohteesta numero 79 (Lauttajärven lähteet ja purot) muun muassa seuraavaa:

"Lauttajärven ympäristössä on neljä luonnontilaista lähdeä. Myös Lauttajoen alkupuoli ja siihen laskevat sivupurot ovat jokseenkin luonnontilaisia. Lauttajoki laskee Ristijärven puoleiseen Kivijärveen, joka on aiemmin todettu arvokkaaksi pienvedeksi."

"Lauttajärvestä pohjoiseen Pitkälammen pohjoispuolisella suolla on lähde D ..."

"Kohde täydentää Kivijärven ja Sutisenjärven pienvesikohdetta. Alue soveltuu lähes luonnontilaisena mm. retkeilykäyttöön. Suojeluarvoa nostaa arvokkaiden vanhojen metsien ja soidensuojelun läheisyys."

Todettakoon, että Lauttajärven ympäristössä on useampiakin kuin mainitut neljä lähdeä, joista ainakin yhden luonnontilaisuus saattaa olla mahdollisesti luvattoman maa-ainesten oton seurauksena vaarantunut.

Nähdään, että pienvesi-inventointi ulottui Lampialueelle vain hieman sen läntisellä reunalla (Liite 12), eikä siinä tarkasteltu Lampialueen lampia, ei kohteittain eikä etenään kokonaisuutena. Tyydyttiin nähtävästi inventoimaan niitä vesiä, jotka ympäröivät silloista maalialuetta lähimmilläänkin "häveliään" matkan päässä. Samalla tultiin ummistaneeksi silmät Lampialueelta ja sen arvolta kokonaisuutena.

3.2 Menestyksellistä yhteistoimintaa?

Puolustusministeriön viiteasiassa antamassa lausunnossa on esitetty seuraavaa:

Puolustusvoimat ottaa toiminnassaan huomioon myös ympäristön- ja luonnonsuojeluun liittyvät seikat ja tekee yhteistyötä mm. ympäristöviranomaisten ja Metsähallituksen kanssa. Sotilasalueilla olevat luonnon- ja ympäristönarvot on pystytty tarvittavassa määrin turvaamaan. Sotilastoiminnan on todettu myös lisäävän luonnon monimuotoisuutta. Näin on toimittu myös Vuosangassa, eikä puolustushallinto näe estettä tämän menestyksellisen yhteistoiminnan jatkamiseen myöskään tulevaisuudessa.

Kainuussa on Ylä-Vieksin kyläyhdistys ry:n esittämiä metsiä, vesistöjä yms. luonnonvaroja jo nykyisin runsaasti kyläyhdistyksen esittämissä suojelu-, matkailu- ja virkistystarkoituksissa. Vuosangan sotilasalueella ei ole sellaisia luonto- yms. arvoja, jotka edellyttäisivät kyläyhdistyksen esittämän luonnonsuojelualueen perustamista alueelle.

Lausunnossa esitetty näkemys "menestyksellisestä yhteistoiminnasta" osoittautuu edellä ja jäljempänä esitetyn ja toisaalta Vuosangassa nähtävissä olevan luonto- ja ympäristöarvojen pilaamisen perusteella vähintään kyseenalaiseksi. Yhden menestys on ollut toisen eittämätön tappio. Pienvesi-inventoinnissa mainitut "arvokkaat vanhat metsät" ovat suurimmaksi osaksi mennyttä, kuten Kainuun ympäristökeskuksen viiteasiassa antamassa lausunnossa on myönnetty. Niiden alue-ekologisella suunnittelulla "suojelluista" rippeistä merkittävä osa on jäänyt tykistön maalien sisään Lauttajärven länsipäässä (Liite 10). Olisi sinisilmäistä ajatella, että iskemät voitaisiin kohdistaa maalien sisällä luonto- ja ympäristöarvot säästään, kun iskemät eivät nähtävästi pysy aina maalienkaan sisällä. Sirpale- ja muu pilaava vaikutus ylittää joka tapauksessa kauas iskemistä. "Lähde D" on nähdäksemme tykistön maalin sisässä. Metsäpeuran "tärkeät talvilaitumet" ovat tuhoutuneet eikä tammukoiden selviytymisestä ole tietoa.

Lausunto-otteen viimeisessä lauseessa on esitetty varmana tietona näkemys, jonka mukaan Lampialuetta Aloitteessa esitetyn kaltaisena ei nähtävästi olisi olemassakaan. Emme voi ajatella, ettei puolustusministeriö tahtoisi hyväksyä mahdollisesti Euroopan [Unionin] lampirikkaimman kohteen olevan erittäin arvokas.

3.3 Lauttajärven Natura 2000 -suojeluvarauksen raukeaminen

Osoittautuu myös, että Lauttajärven "arvokkaiden vanhojen metsien" Natura 2000 -suojeluvarauksen (liite 13) "raukeaminen" johtui nähtävästi luontodirektiivin vastaisesti maali- ja hakkuutarpeista. Asioiden kulkua valaisevat seuraavat vuoden 1999 Vuosangan YVA -tarveharkintaan liittyvien asiakirjojen otteet:

Ote 1)

KAINUUN PRIKAATI	ESITYS	Hannu P. P. P. illa - Riitta Soren Seria Kankkonen R 469/5.2/D/III Pella Salonen	4442 4448
Koulutustoimisto Kajaani	8.2.1996		1(3)

HAAR keskeytetty
YVA: n. 2.2.

YVAN TARVE ?

Keskustelu ylimetsänhoitaja Kurikka – eversti Kylä-Harakka

VUOSANGAN AMPUMALEIRIALUEEN MAALIALUEEN LAAJENNUS

Ellei laajennus (esitys 3) vanhojen metsien suojelusta tai muista syistä johtuen ole mahdollista esitetyn laajuisena esitetään, että alueelta sovitaan yhteistyössä Metsähallituksen kanssa maalialueeksi n 1 x 1 km alue, jota käytettäisiin räjäytuskoulutukseen. Esitetään myös, että alueen (esitys 3) nykyinen käyttö olisi

Ote 2)

Kajaani 4.11.1998

Nro 129820007-53

Viite

Asia Kainuun prikaatin Vuosangan kovapanosampuma-alueen laajennus; YVA-menettelyn tarve

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Neuvotteleva virkamies Ulla-Riitta Soveri

Neuvotteleva virkamies Pekka Salminen

Kainuun prikaatin esityksessä 8.2.1996 mainittu vanhojen metsien suojeluvaraus on sittemmin rauennut, eikä alue ole mukana Naturassa eikä muissakaan ohjelmissa. Alueella sijaitseva

Ote 3)

KAINUUN
YMPÄRISTÖKESKUS

Arki-tokappale

Kajaani 20.11.1998

Nro 129820007-53

Viite

Kainuun Prikaati
Eversti Ilkka Aspara

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tarpeellisuus Vuosangan ampumaleirialueen maalialueen laajennushankkeessa on harkittavana ympäristöministeriössä. Ympäristöministeriö on ilmoittanut tarvitsevasa lisätietoja hankkeesta arviointia varten. Tarkentavia tietoja pyydetään seuraavista aiheista:

alueella oleviin pienvesiin, suoluontoon ja maalialueen ulkopuolelle vaikuttavat toiminnot.

Ote 4)

KAINUUN PRIKAATI Henkilöstöosasto	Esitys	R3712 /22.3/D/IV
Kajaani	15.12.1998 ympäristökeskus	1(6)
Kainuun Ympäristökeskus	d. 100? 4Ar SH ₆ , MV ₆	1298R0007-53

1. Kainuun Prikaatin ak R 469/5.2/D/III/ 8.2.1996
2. Neuvottelu KaiPr - Metsähallituksen Kainuun alueyksikkö - Kainuun ympäristökeskus, Vuosanka 27.10.1998
3. Neuvottelu KaiPr - Metsähallitus - Puolustusministeriö, Vuosanka 4.11.1998
4. Kainuun Ympäristökeskuksen kirje 1298 R 0007 - 53 / 20.11.1998
5. Kainuun Prikaatin ak R 3688/22.3/D/IV/10.12.1998

5.5. Vaikutus pienvesiin, suoluontoon ja maalialueen ulkopuolelle

Lampia ja puroja ei käytetä maalialueina. Suojellut suot ja mu

tetty ampumaleirien sotaharjoitukset. Saatujen kokemusten perusteella toiminnan vaikutus on ohimenevä eikä se aiheuta pysyvää haittaa luonnolle.

Nähdään että Kainuun Prikaati ei vastannut valvontaviranomaisen sille esittämään yksilöityyn kysymykseen toimintojen vaikutuksesta pienvesiin, vaan esitti vastauksessaan jotain muuta. Lisäksi se esitti nähdäksemme paikkansapitämättömän olennaisen tiedon koskien lampien ja purojen käyttöä "maalialueina". (Puolustusvoimat on yleensä käyttänyt nimitystä "maalialue" koko noin 3300 hehtaarin laajuisesta Vuosangan maalialueesta. Sen sisällä on erillisiä tykistön "maaleja" ja muita maaleja. Maalien sisällä saattaa olla pienempiä alueita, joille iskemät tulisi kohdistaa.) Vuosangan johtosäännössä esitettyjen maalien sisällä on osa järvestä, lampia, lähteitä ja puroja.

Valvontaviranomainen nähtävästi tyytyi saamaansa vastaukseen sallien alkuperäisen selvitysvaatimuksensa olennaiselta osin raueta.

Toiminnanharjoittaja totesi vaikutuksia ja haittaa luonnolle aiheutuvan. Tulee selvittää mitä tarkoitettiin "ohimenevällä vaikutuksella" ja onko se jo poistunut (vai mahdollisesti vain voimistunut). Nähdään että haittaa katsottiin luonnolle aiheutuvan, mutta se ei olisi "pysyvää haittaa". Tulee selvittää mitä haitta oli ja onko se jo poistunut (vai mahdollisesti vain pahentunut).

Kainuun ympäristökeskuksen viiteasiassa antamasta lausunnosta tai samana päivänä antamasta päätöksestä Dnro KAI-2006-Y-209 ympäristölupa-asian vireillepanon johdosta ei ilmene, että haittaa luonnolle tai vaikutuksia olisi aiheutunut eikä että niitä olisi riittävästi selvitetty.

Ylle lainatuissa otteissa esitettyjen vaikutusten ja Vuosangan todellisten luonto- ja ympäristövaikutusten välinen jyrkkä ristiriita kertoo mielestämme sekä puolustusvoimien luonnon- ja ympäristönsuojelusitoumusten että paikallisen ympäristönsuojeluvalvonnan pettämisestä.

Kunnioittaen,

Ylä-Vieksin kyläyhdistys ry

Eeva Kyllönen
puheenjohtaja

Timo Niskanen
varapuheenjohtaja

Pekka Pääkkönen
hallituksen jäsen

LIITTEET(numeroinnissa on noudatettu Vastineen liitenumeroitua)

- Valitus Vaasan hallinto-oikeuteen Kainuun ympäristökeskuksen 4.4.2008 antamasta päätöksestä vireillepanon johdosta (+ 4 liitettä) (Liite 5)
- Asiantuntijan antama YVA -lausunto (Liite 6)
- Kainuun luonnonsuojelullisesti arvokkaat pienvedet, Vesi- ja ympäristöhallitukseonistesarja, Nro 531, 1994, karttaote (lisätty liite) (Liite 12)
- Lauttajärven Natura 2000 -suojelusuunnitelma (lisätty liite) (Liite 13)